

WiderScreen.fi 1/2006

6.6.2006

Merkittävää musiikkia:
Jalkalääkäri, theremin ja
toiseuden soundimaailma

Kimmo Ahonen

Tulostettavat versiot

- [htm](#)- [pdf](#)[\[takaisin\]](#)

Jalkalääkäri, theremin ja toiseuden soundimaailma

Millainen on avaruusolioiden äänimaailma? 1950-luvun amerikkalaisessa tieteiselokuvassa elektronisesta musiikista – ja erityisesti theremin-soittimesta – tuli osa lajityypin ikonografiaa. Theremin ei ehkä tuonut kovin paljon uutta elokuvamusiikkiin, mutta tieteiselokuvien äänimaailmaan se painoi lähtemättömän jälkensä.

Venäläisen **Leon Thereminin** jo vuonna 1919 kehittämä soitin sisältää kaksi radiolähetintä, joiden lähettämät, toisiaan suhteellisen lähellä olevat taajuudet leikkaavat toisiaan. Sävelkorkeuden muutokset johtuvat siitä, että Thereminin soittajan kehon sähkömagneettinen varaus (kädet) vaikuttaa radio/magneettikenttään ja vääristää molempia radioaaltoja. Tuloksena on ujeltava, kirjaimellisesti "sähköinen" soundi. Ensimmäisenä sitä hyödynnettiin tiettävästi **Alfred Hitchcockin** *Noidutussa* (Spellbound, 1945), jossa theremin oli kuitenkin vielä äänimaailmassa sivuosassa. Musiikin elokuvaan tehnyt **Miklos Rosza** palkkasi thereminin soittajaksi Dr. **Samuel Hoffmanin**, joka tienasi leipänsä päivisin jalkalääkärinä ja iltaisin orkesterinjohtajana. Seuraavat kymmenen vuotta Hoffman vakiinnutti asemansa Hollywoodissa ahkerasti käytettynä thereminin soittajana, vaikka ei yleensä saanut nimeään krediittitietoihin.

Hoffmanin soittamaa thereminiä hyödynnettiin **Robert Siodmakin** *Kierreportaissa* (The Spiral Staircase, 1946). Siinä theremin soi taustalla aina kun tapahtumia tarkasteltiin murhaajan näkökulmasta. Alan historiikeissa Siodmakin elokuvaa ei yleensä nosteta suurten kauhuelokuvien joukkoon, vaikka sen tyylikeinojen vaikutus on välillisesti näkyvissä lukemattomissa seuraajissa. Thereminin käyttö – yhdessä laajakulmaobjektiivin kanssa – toimi vaikuttavana tehokeinona "murhaajan katseen" visualisointiin. Thereminin vinkuva ääni identifioitui vieraaseen, pelottavaan tai tavallisesta poikkeavaan. Siksi se sopi erinomaisesti myös scfiin ja erityisesti muukalaisten invaasiota kuvaaviin elokuviin.

Uhkavaatimuksessa maalle (The Day the Earth Stood Still, 1951) **Bernard Herrmann** käytti thereminiä kekseliäästi osana perinteistä elokuvamusiikkia. Elektroninen musiikki huomioitiin

Theremin

myös elokuvan mainostamisessa. Sen kampanjalehtisessä mainostettiin elokuvan ääniraitaa, joka "ei ollut tästä maailmasta". Musiikin todellisena äänellisenä täkynä oli Hoffmanin taituroiman thereminin soundi, joka loi muukalaisuudelle äänimaailman tuttuja asioita outottavana soittimena.

Thereminiä ei toki kuultu kaikissa tieteiselokuviissa, mutta kuitenkin sen verran monessa, että sen voidaan sanoa antaneen tieteiselokuville niille ominaisen äänellisen ilmeen. Hoffmanin soittamaa Thereminiä kuultiin vuosina 1951–1953 mm. elokuvissa "*Se" toisesta maailmasta*, (The Thing from Another World, 1951) ja *Yön meteori* (It Came from Outer Space, 1953). Theremin loi elokuvaan tavallisesta poikkeavan äänivakutelman, joka vakiintui yhdeksi nousevan lajityypin tunnuspiirteistä, olkoonkin että sitä ei enää 1950-luvun alkuvuosien jälkeen kovinkaan paljon käytetty tieteiselokuvassa. Theremin oli selvästi aikaan sidottu efekti, joka menetti yleistyessään tehovoimansa. Tilalle tulivat uudet sähköiset äänet, kuten *Kielletyssä planeetassa* (Forbidden Planet, 1956) kuultu ensimmäinen puhtaasti elektroninen ääniraita.

Theremin ei ehkä luonut suurta elokuvamusiikkia, mutta se loi soundin, joka määritteli kokonaista lajityyppiä. Siksi sen vaikutus jatkui vielä sen jälkeenkin kun elektronisen musiikin uudet tuulet olivat tehneet sen vanhanaikaiseksi. Ei ole sattumaa, että thereminin soundi on olennainen osa ääniraitaa **Tim Burtonin** ohjamassa, scifin kliseitä lämmöllä parodioivassa pastississa *Mars hyökkää!* (Mars Attacks!, 1996). Soundi, jota aikanaan oli luomassa jalkalääkäri, joka ei edes saanut nimeään krediitteihin. Soundi, jonka alkuperäinen kehittäjä Leon Theremin virui vuosia Siperiassa vankileireillä – jouduttuaan ensin Yhdysvalloissa KGB:n agenttien kidnappaamaksi!

[\[merkittävää musiikkia\]](#)

Kimmo Ahonen

[WiderScreen.fi 1/2006](#)

© WiderScreen.fi 6.6.2006